

Як маніпулюють з банкрутством

Олексій Герасимчук

Старший юрист юридичної фірми Sayenko Kharenko

Останні роки в Україні стали досить «врожайними» на банкрутства, а маніпуляції і зловживання в процедурі банкрутства стали невід'ємною частиною стратегії захисту своїх інтересів деякими її учасниками.

Але можливо зараз якраз той самий час, коли є можливість припинити подібні недобросовісні практики? Адже на поточний період реформа системи банкрутства визначена в Україні однією з пріоритетних. У зв'язку з цим в законопроектах щодо підвищення ефективності процедури банкрутства, які передбачаються на 2016 рік Планом законодавчого забезпечення реформ в Україні, вкрай важливо продумати всі механізми унеможливлення маніпуляцій в процедурі банкрутства.

Одна з таких маніпуляцій, на яку слід звернути увагу, пов'язана із застосуванням положень Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі - Закон) про можливість оскаржити деякі категорії угод боржника за спеціальними підставами, визначеними ст.20 (далі - спеціальні підстави).

Як виявилось, грамотне використання в процедурі банкрутства цього механізму відкриває можливість недобросовісним кредиторам прискорити задоволення своїх вимог до боржника, і отримати його не в 4-у чергу, а в 1-у, що серйозно обмежує перспективи кредиторів інших черг.

А вся справа в двох правових наслідках недійсності угод, чомусь розміщених в різних частинах ст.20 Закону, що дає кредиторам привід вважати можливим як їх спільне, так і автономне застосування.

У разі визнання недійсними угод боржника за спеціальними підставами, кредитор зобов'язаний повернути в ліквідаційну масу майно, яке він отримав від боржника, а в разі неможливості повернути його в натурі - відшкодувати вартість у грошових одиницях за ринковими цінами, які існували на момент вчинення правочину (ч.2 ст.20).

А ч.3 ст.20 Закону встановлено, що кредитор за недійсним правочином має право, зокрема, на погашення свого боргу в 1-у чергу у процедурі банкрутства.

Наслідки здаються цілком справедливими, адже сторона за недійсним правочином, не будучи учасником банкрутства, і навіть не збираючись брати в ньому участь, поза

своєю волею повертає майно боржника і фактично «втягується» в процедуру банкрутства, але з преференцією у вигляді можливості погасити свій борг в 1-у чергу.

Однак трапляється, що деякі підприємливі кредитори, в більшості випадків за змовою із боржником (з метою виведення активів боржника), укладають з боржником угоду, борг по якій дає можливість стати кредитором 4-ї черги в запланованій або прогнозованій процедурі банкрутства цього боржника.

Далі, за фактом визнання угоди недійсною, кредитор 4-ї черги, згідно ч.3 ст.20 Закону вимагає погашення боргу в 1-у чергу. Оспорені угоди не передбачали передачу майна, тому їх недійсність не викликає необхідності його повернення згідно ч.2 ст.20 Закону.

Формально за таких обставин вимога здається правомірною, але чи повинні решта кредиторів миритися з цим?

Норма ст.20 Закону замислювалася як інструмент оскарження підозрілих угод боржника з метою збільшення ліквідаційної маси шляхом повернення майна, переданого за такими угодами іншим особам. Але яку мету і які правові наслідки несе за собою визнання недійсною угоди, за якою не здійснювалися майнові дії боржника? Адже ліквідаційна маса від цього не збільшиться. Напрошується мінімум два висновки: їх оскарження не може здійснюватися за спеціальними підставами, або визнання їх недійсними не породжує у кредитора права згідно ч.3 ст.20 Закону.

Закон не дає чітких відповідей, що ускладнює можливість протистояти зловживанням.

Ситуація може вирішитися в разі внесення змін до Закону, наприклад, шляхом прийняття законопроекту № 3132 «Про внесення змін до деяких Законів України (щодо підвищення ефективності процедур банкрутства)», яким, зокрема, пропонується в ч.3 ст.20 Закону обмежити виникаюче у кредитора за недійсним правочином право погашення боргу в 1-у чергу в процедурі банкрутства, замінивши черговість на 4-у.

Але в той же час ці зміни явно торкнуться прав кредиторів, які залучаються до процедури банкрутства через наслідки визнання недійсними їх майнових угод з боржником. Тому для забезпечення захисту прав усіх кредиторів, було б правильно Законом передбачити механізм, який чітко розмежує наслідки недійсності для кредиторів як за майновими, так і за немайновими угодами.

Поки ж даний законопроект вже раз 6 включався до порядку денного, але все ще не був розглянутий депутатами. Зважаючи на ряд питань до положень законопроекту, ймовірно, в такій редакції він прийнятий не буде. Але сподіваюся, що при його доопрацюванні буде врахована і піднята проблематика.

А на даному етапі для цілей захисту своїх майнових інтересів кредиторів слід своєчасно реагувати на несумлінне використання іншими учасниками передбачених Законом процедур, і застосовувати деякі зі сформованих на сьогоднішній день напрацювань релевантної судової практики.